

YUMUŞAMA (DETANT) DÖNEMİ

- Dünya, 1960'lı yıllardan başlayarak Yumuşama Dönemi denilen yeni bir dönemin içine girmiştir.
- Yumuşama, (Detant) devletlerarası ilişkilerde doğu bloğu ile batı bloğu arasındaki gerginliği azaltmak amacıyla her iki taraf da bazı adımlar atmış, karşılıklı görüşmeler yapılmıştır.
- Yumuşama Dönem'inde bloklar arasındaki çatışma ve gerginlik nispeten azalmıştır.

Bloklar, Yumuşama Dönemi'nde aşamalı olarak:

1. Barış'a varacak yakınlaşma,
2. Anlaşma,
3. İş birliği

Amaçlarını gerçekleştirmek için adımlar atmıştır.**YUMUŞAMANIN ORTAYA ÇIKIŞ SEBEPLERİ:**

- Yumuşamanın başlamasının en önemli sebebi blok içinde konvansiyonel silahlardan **nükleer silahlara geçilmesi** olmuştur.
- **DEHŞET DENGESİ:** İki tarafında sahip olduğu nükleer silahların birbirlerine karşı kullanılma ihtimali nedeniyle ortaya çıkan "dehşet dengesi" en önemli faktördür.

DİKKAT: tarafların dehşet dengesine ulaştıkları ve geri adım atmak zorunda kaldığı olay **Küba Buhranı** olmuştur.

- Yumuşamanın başlamasının ikinci sebebi ise **Doğu ve Batı bloklarının kendi içlerinde yaşadıkları bir takım sıkıntılar** olmuştur.

1. BATI BLOĞUNU YUMUŞAMAYA GÖTÜREN GELİŞMELER

- ABD, Dünya genelinde askeri durumunu korumak için **büyük harcamalar** yapıyordu. Bu harcamalar giderek zor gelmeye başlamıştı.

- **Vietnam Savaşı** 1964'ten itibaren Amerikan kamuoyunda tepkilere sebep oluyordu.

DİKKAT: Vietnam Savaşı'na karşı Amerikan halkının gösterdiği tepkinin sembol ismi ünlü boksör **Muhammet Ali** olmuştur. Muhammet Ali, askere gitmeyi reddetmiş, buna karşılık lisansı elinden alınmıştır. Bu olay ABD'de büyük tartışmalara neden olmuştur.

- ABD'nin müttefiklerine danışmadan hareket etmesi özellikle Fransa tarafından tepki ile karşılanıyordu.

NOT: General De Gaulle yönetiminde **Fransa**, ulusal bağımsızlık siyaseti izlemiş ve NATO'nun askeri kanadından çekilmiştir.

2. DOĞU BLOĞUNU YUMUŞAMAYA GÖTÜREN GELİŞMELER GELİŞMELER

- Silahlanma yarışı, ABD gibi SSCB ekonomisi için de ağır gelmeye başlamıştı.
- SSCB ile Çin arasında bir güven bunalımı ortaya çıkmıştı.
- Yugoslavya (**Mareşal TİTO**) ve Romanya, SSCB güdümünden kurtulmak istiyordu.
- Çekoslovakya da başlayan "**İnsancıl Komünizm**" (**Prag Baharı**) hareketi, Varşova Paktı tarafından kanlı bir şekilde bastırılmıştı.

SONUÇ OLARAK

- ABD başkanı **John f. Kennedy** ve SSCB başkanı **Nikita Kruşçev** 1961'de bir araya gelerek yumuşama sürecini başlattılar.

YUMUŞAMA DÖNEMİ POLİTİKALARI

- Doğu ve Batı blokları arasında ki ilk ilişkiler Cenevre'de yapılan **1958 Berlin Buhranı**'ndan sonra başlamıştır.
- ABD'nin daveti üzerine SSCB devlet başkanı Kruşçev, Eylül 1959'da ABD'ye gitmiştir.
- 1963 yılında SSCB, ABD, İngiltere ve Fransa Paris'te bir araya gelmiştir. Konusu Berlin

olan liderler zirvesinde taraflar sonuç alamamışlardır.

- 1963'te yeraltından başka alanlarda **nükleer denemeler yasaklandı.**
- 1967'de "**Dış Uzak Anlaşması**" imzalanarak **uzayda** nükleer silah denemesi ve depolanması yasaklandı.
- 1968'de **Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması** imzalandı.
- 1969'da Moskova'da SSCB-ABD zirvesi yapılmıştır.
- 1971'de **Deniz Yatağı Anlaşması** ile deniz ve okyanus tabanlarında nükleer silah depolanması ve denenmesi yasaklandı.
- 1972'de **biyolojik silahların** geliştirilmesi üretimi ve depolanması yasaklandı.
- 1972'de **SALT-I** Antlaşması imzalandı.
- 1974'te "**Eşik Antlaşması**" ile nükleer silahların yer altında denenmesi tamamen yasaklandı.
- **AGİK Görüşmeleri** başladı ve ilişkiler güçlendi.
- 1979'da **SALT-II** Antlaşması imzalandı
- Çin ile ABD arasında yakınlaşma başladı.

NOT: PİNG PONG DİPLOMASİSİ: Amerikan masa tenisi (Ping-pong) takımının 1971'de Çin'e davet edilmesi ile başlayan ABD-Çin yakınlaşmasına verilen addır.

STRATEJİK SİLAHLARI SINIRLANDIRMA ANTLAŞMALARINI (SALT ANTLAŞMALARINI)

Salt-1: (Stratejik Arms Limitation Talks)

- Stratejik Silahları Sınırlandırma Görüşmeleri 1969 yılında ABD ve Rusya arasında yapılmıştır.
- 1972 yılında Moskova'da ABD başkanı **Nixon** ile SSCB Komünist Parti Genel Sekreteri **Brejnev** arasında imzalanmıştır.
- Sorunların barışçı yollarla çözülme süreci bu antlaşma ile başlamıştır.

Salt 2:

- Bu antlaşma ile **uzun menzilli nükleer silahlar sınırlandırılmıştır.**
- 1979 yılında ABD başkanı ve SSCB Komünist Partisi Genel Sekreteri arasında antlaşma imzalanmıştır.

AVRUPA GÜVENLİK VE İŞ BİRLİĞİ KONFERANSI (AGİK) (1975) VE HELSİNKİ NİHAİ SENEDİ

- Salt 1 antlaşmasından sonra 1 Ağustos 1975 yılında 33 Avrupa ülkesi (Arnavutluk hariç) ABD ve Kanada'nın katıldığı Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) Helsinki'de toplandı.
- 1 Ağustos 1975 yılında Helsinki Nihai Senedi'nin sonuç belgesi ABD ve Kanada tarafından devlet veya hükümet başkanları düzeyinde imzalanmasıyla hayata geçmiştir.

Bu senede göre:

1. Konferansa katılım sağlayan devletler birbirlerinin toprak bütünlüğüne saygı gösterecektir.
2. Çıkan herhangi bir sorun karşısında tehdit veya kuvvet kullanılmayacak; sorunlar barışçı yollarla çözülecek.
3. Devletler birbirlerinin iç ve dış politikalarına müdahale etmeyecek.
4. Herhangi bir dil, din, ırk, cinsiyet, ayrımı yapılmadan bütün devletler temel hak ve özgürlüklere saygı duyacak.

YUMUŞAMA DÖNEMİ ÇATIŞMALARINI

NÜKLEER SİLAH YARIŞI VE SOĞUK SAVAŞA SON VERME ÇALIŞMALARINI

- ABD, SSCB, İngiltere, Fransa ve Federal Almanya arasında 16 Mayıs 1960 yılında Zirve Konferansı yapılması kararlaştırıldı.
- 5 Mayıs 1960'da SSCB, ülkesi sınırları içerisinde bir Amerikan U2 casus uçağının düşürüldüğü açıklanmış, açıklamanın ardından Washington Hükümetinden özür

dilemesini istemiş ve konferans yapılmamıştır.

- Washington ve Moskova arasında gerginliğin artması bu iki süper devleti savaşın eşğine kadar getirmiştir.

KÜBA BUNALIMI (1962)

- 1959 yılında Küba'da **Fidel Castro**, Batista diktatörlüğünü yıkıp yönetimi ele geçirdi.
- 1960 ve 1961 yıllarında komünistler Küba siyasetine hâkim oldu.
- ABD'nin Castro yönetimine karşı olması, Castro yönetiminin ABD şirketlerinin faaliyetlerini kısıtlaması ABD-Küba ilişkilerini bozmuştur.
- Bu durum Küba'nın SSCB ile yakınlaşmasına neden olmuş Küba askeri bakımdan güçlenmiştir.
- SSCB, ABD'ye karşı üstünlük kurmak amacıyla tüm dünyadan habersiz Küba'ya ABD'yi vurabilecek **güdümlü füzeler** yerleştirmiştir.
- ABD başkanı Kennedy, SSCB Lideri Kuruşçev'den füzelerin sökülmesini istemiştir.
- ABD Deniz Kuvvetleri Küba'yı kuşatmıştır.
- Bu durum iki devleti bir nükleer savaşın eşğine getirmiştir.
- ABD ve SSCB nükleer savaş ihtimali karşısında geri adım atmak zorunda kalmıştır.
- SSCB ise ABD'den **Türkiye**'de yer alan **Jüpiter Füzelelerini** sökmeleri karşılığında Küba'daki füzeleri sökmeyi teklif etmiştir.
- ABD teklifi kabul etmiş böylece Küba Buhranı çözülmüştür.

Küba Krizi'nin Sona Ermesiyle;

1. ABD ile SSCB arasında nükleer savaş tehlikesi sona erdi.
2. SSCB, füzeleri sökeceğini ilan etti.
3. Rus bombardıman uçakları Küba'yı terk etti.

4. ABD'de Küba'ya karşı uyguladığı deniz ablukasını kaldırdı.
5. Türkiye, bu olay ile iki süper güç arasında sıkışıp kaldığını, gerektiğinde ABD'nin SSCB ile bir pazarlığa oturduğunda Türkiye'yi feda edebileceğini gördü.

DİKKAT: 27 Ekim 1962 günü nükleer savaşın eşğinden dönülen gün (**Dehşet Dengesi**) olarak silahsızlanma çabalarının başlangıcı sayıldı.

VIETNAM SAVAŞI

- 1954 yılında imzalanan Cenevre Antlaşmasına göre Vietnam Kuzey ve Güney olmak üzere ikiye ayrılmıştı.
- Fransa'nın sömürgesi altında olan Vietnam'da komünistlerle milliyetçiler arasında iç savaş başlamıştır.
- ABD'nin müdahale etmesi savaşa uluslar arası bir boyut kazandırmıştır.
- SSCB, Çin, Kuzey Kore destekli Kuzey Vietnam savaşı kazanmıştır.
- 1968 yılında ABD Kuzey Vietnam ile barış görüşmelerine başlamıştır.
- ABD, askerlerini Vietnam'dan çıkarma kararı almıştır.
- Vietnam Savaşını bitirmek amacıyla ABD başkanı Nixon 1969 yılında **Nixon Doktrini**'ni yayınladı.
- **Bu doktrine göre;** ABD, dünyanın neresinde olursa olsun savaşlara girmeyip müttefiklerine sadece askeri ve ekonomik açıdan destek vereceğini duyurdu.
- 27 Ocak 1973'te **Vietnam Barışı Antlaşması** imzalanmıştır.

Antlaşmaya göre;

- Karşılıklı olarak esir değişimi yapılacak ABD, Vietnam'dan tamamen çekilecek
- Kuzey ile Güney arasında yapılacak görüşmelerde birleşme gerçekleşecektir.

KEŞMİR SORUNU

- Keşmir; Pakistan, Hindistan, Afganistan ve Çin'in birleşme noktasında yer alır. Keşmir, son derece verimli topraklara, zengin yer altı kaynaklarına sahip bir bölgedir.
- Hindistan ve Pakistan İngiltere'den ayrılıp bağımsızlıklarını ilan edince Keşmir halkı yapılan seçimde kararlarını Pakistan'dan yana kullanmıştır.
- Ancak bir Müslüman bölgesi olan Keşmir'in Pakistan'a katılması gerekirken Keşmir yöneticisi **Mihrace Hari Singh** ülkeyi para karşılığı Hindistan'a satıp İngiltere'ye kaçırmıştır.
- Bunun üzerine 1947 yılında Pakistan'a bağlı güçler Keşmir'in bir bölümünü Srinagar'a kadar işgal etmiş, Hint birlikleri de Hindistan işgali altında ki Keşmir'in yazlık başkenti olan Srinagar'ı ele geçirmiş böylece bir kontrol hattı şeklinde bugün ki sınır oluşmuştur.
- Böylece Keşmir ikiye bölünmüştür.
- 10 Ocak 1966'da SSCB aracılığıyla **Taşkent Deklarasyonu** imzalanarak Hindistan ve Pakistan 1965'de yapılan savaştan önceki sınırlarına çekilmişlerdir.
- Keşmir Meselesi'nde aktif rol oynayanlardan birisi o dönemki Hindistan Başbakanı Nehru'dur.

NOT: NEHRU: Nehru ve Gandhi yıllarca Hindistan'ın bağımsızlığı için birlikte çalışmış ve Nehru 1947'de kurulan Hindistan Geçici Hükümeti'nin ilk başbakanı ve dışişleri bakanı olmuştur. Ayrıca kendisi, **Bağılantısızlar Hareketi**'nin 1955'de Bandung ve 1961'de ki Belgrad Konferanslarının toplanmasında etkili olmuştur.

SSCB'NİN AFGANİSTAN'I İŞGALİ

- 1978 yılının sonlarına doğru Afganistan halkının SSCB yanlısı yönetime karşı direniş hareketi başlatması üzerine iktidar SSCB'den yardım istemiştir.

- SSCB yardım isteğini kabul etmiş kısa sürede Afganistan'a çok sayıda Sovyet uzmanı ve askeri göndermiştir.
- Ülkedeki iktidar mücadelesinden faydalanan SSCB 27 Aralık 1979'da Afganistan'ı fiilen işgal etmiştir.
- Sovyet işgaline karşı **Afgan mücahitlerinin** direniş hareketi başlamıştır.
- SSCB'nin ülkeyi işgali sırasında çok sayıda Afganlı, Pakistan ve İran'a sığınmıştır.
- Arap ülkeleri ve Batılı ülkeler bu duruma tepki göstermiş bu tepkiler üzerine Birleşmiş Milletler harekete geçmiştir.
- İslamabad'ta İslam Konferansı Örgütü toplanmış ama sonuç alınamamıştır.
- 1982 yılında Afganistan, Pakistan, ABD ve SSCB, Afganistan meselesini çözmek için bir araya gelmiştir.
- 14 Nisan **1988** yılında Cenevre'de Afganistan sorununu çözen antlaşma imzalanmıştır.

NOT: SSCB'nin Afganistan'dan çekilmesinden sonra ülke bu kez mücahit gurupların mücadelesine sahne olmuştur. Bu karışık ortamdan yararlanan **Taliban Örgütü**, ülkede iktidarı ele geçirmiştir. Taliban'ın yıkılışı ise ABD'ye düzenlenen **11 Eylül** saldırılarından sonra olmuştur. Bugün BM Barış Gücü ülkede görev yapsa da hala barış sağlanamamıştır.

BAĞLANTISIZLAR HAREKETİ

- Soğuk Savaş Dönemi'nde Dünya, Doğu ve Batı blokları arasındaki mücadeleye sahne olurken Asya, Afrika, Ortadoğu ve Güney Amerika da bağımsızlığını yeni kazanan ülkeler bu mücadeleye taraf olmak istememiştir. Böylece üçüncü bir blok olarak **Bağılantısızlar Bloğu** doğmuştur.
- Hareketin başlaması sömürgeciliğe karşı halkların kendi kaderlerini belirleme hakkını savunan Asya ve Afrika'dan 24 ülkenin katılmasıyla 1955 yılının Nisan

ayında başlayan **Bandung** (Asya–Afrika) Konferansıdır.

- **Amacı;** ABD ve SSCB gibi büyük nükleer güç karşısında yeni bağımsız olan Asya ve Afrika ülkelerinin varlıklarını korumak için birlik ve dayanışma sağlamaktı.
- Konferans kararlarının en etkili olanı; **barış içinde bir arada yaşamanın beş ilkesi** olarak Çin ve Hindistan başbakanlarının 1954 yılında dünyaya tanıttığı kararlar olmuştur.

Bu ilkeler:

1. Siyasi bağımsızlık,
 2. Askeri ittifaklara katılmama,
 3. Kendi topraklarında başka ülkelere askeri üsse izin vermemeye,
 4. İkili ittifaklara katılmama,
 5. Milli kurtuluş savaşlarını desteklemeydi.
- **Tito (Yugoslavya)** ile **Nasr (Mısır)** öncülüğünde 1961 yılında ilk teşkilatlı toplantı yapılmıştır.

Toplantının sonucunda ABD ve SSCB'ye barış çağrısı yapılmıştır.

- 5-10 Ekim 1964 yılında Bağlantısızlar Hareketi'nin ikinci resmi toplantısı yapılmıştır.

Toplantı sonucunda barış ve milletler arası işbirliği programı yayınlanmıştır.

- 8-10 Eylülde üçüncü toplantı yapılmıştır.
- 2006 yılında 118 ülkenin katılımıyla dördüncü toplantı yapılmıştır.
- Blokların nükleer gücüne karşı Bağlantısızlar silahsızlanma politikasına başvurmuşlardır.
- Bağlantısızların silahsızlanmada kullandıkları yöntem Birleşmiş Milletler olmuştur.
- Bağlantısızlık Hareketi Sovyet Bloğu'nun dağılmasıyla önemini kaybetmiştir.

ARAP-İSRAİL SAVAŞLARI

1. 1948-1949 ARAP İSRAİL SAVAŞLARI

- Suriye, Ürdün, Mısır, Lübnan, Irak birleşerek İsrail Devleti'ne saldırmışlardır.
- Bu savaşı ABD, SSCB ve İngiltere destekli İsrail kazanmış ve sonuç olarak Mülteci Sorunu ortaya çıkmıştır.

2. 1956 MISIR-İSRAİL SAVAŞI

- İngiliz ve Fransız destekli İsrail ile Mısır arasında yapılan savaştır.
- İki devlet arasında sorun Mısır'ın Süveyş'i millileştirdiğini ilan etmesi sonucu çıkmıştır.
- İngiltere ve Fransa iki devlet arasındaki sorundan faydalanarak Süveyş'i işgal edince ABD ve SSCB tepki gösterdi.
- Bunun üzerine Birleşmiş Milletler olaya el koydu.
- İngiltere ve Fransa geri adım atmak zorunda kaldı ve Mısırdan çekildi.
- Tarihe **Süveyş Krizi** olarak geçen bu olay sonucu İsrail, Sina Yarımadası'nı işgal etti ve topraklarını savaştan öncekinin **4 katı genişletti**.
- SSCB'nin bu süreçte Mısır'ın yanında yer alması Ortadoğu'da SSCB ve ABD mücadelesini başlattı.

3. ALTI GÜN SAVAŞI 1967 ARAP-İSRAİL SAVAŞI

- Mısır, Suriye, Ürdün ile İsrail arasında yapılan savaştır.
- Mısır'ın **Akabe Körfezi**'ni İsrail'e kapatması ve **Filistin Kurtuluş Örgütü**'ne yardım etmesi sonucu ortaya çıktı.
- Bu savaşta Mısır, Suriye ve Ürdün İsrail Devleti'ne yenildiler.
- İsrail, **sonucu altı günde** elde ettiği için savaş bu ismi almıştır.
- İsrail bu savaşta, Suriye'ye ait Golon Tepeleri'ni, Sina Yarımadasını ve Gazze'yi ele geçirdi.

- Bu süreçte SSCB, Arap Ülkeleri'ni desteklemiştir. **Arap ülkelerinde ise ABD'ye karşı tepkiler ise giderek artmıştır.**

4. 1973 YOM KİPPUR SAVAŞI

- 1967 yılında kaybettikleri toprakları geri almak için Mısır ve Suriye İsrail'e saldırdı.
- Hazırladıkları plana göre Yahudilerin kutsal günü olan **Yom Kippur**'da aniden saldırıya geçeceklerdi.
- İlk beş gün Arap ülkeleri üstünlük sağlasa da; İsrail kısa sürede dengeyi sağladı ve savaşı da kazandı.
- Mısır, buna rağmen ABD'nin desteğiyle Sina Yarımadası'nın bir kısmını geri aldı ve **Süveyş Kanalı**'na hâkim devlet oldu.

DİKKAT: ABD'nin her zaman ki gibi İsrail'in yanında yer alması sonucu Arap Ülkeleri'nin Batılı devletlere karşı petrol ambargosu koyması **1973 Petrol Krizi'**ne sebep oldu.

- ABD, Arap-İsrail Savaşı'na son vermek amacıyla Dışişleri Bakanı **Henry Kissinger**'i görevlendirdi.
- Henry Kissinger'in girişimleri sonucu Süveyş ile Kahire arasındaki 101. Kilometrede, **101 Kilometre Antlaşması** yapıldı.
- Bu antlaşmanın önemi:** Camp David Antlaşması'na giden yolun açması oldu.

DİKKAT: MEKİK DİPLOMASİSİ: Kissinger'in defalarca İsrail ve Arap Ülkelerini ziyaret etmesine **Mekik Diplomasisi** adı verildi.

- Bu diplomasi sonucunda savaş sona erdirilerek Mısır Devlet Başkanı **Enver Sedat** ve İsrail Devlet Başkanı **Menahem Begin** arasında 26 Mart **1979'**da **Camp David Antlaşması** imzalandı.

CAMP DAVID ANTLAŞMASI

- Mısır-İsrail Savaşına son verilecek.
- İsrail, Mısır topraklarından çekilecek.
- Taraflar birbirlerinin egemenlik haklarına saygılı olacak.

- İki ülke arasında diplomatik ilişkiler geliştirilecek.
- İsrail'in Süveyş Kanalı'ndan yararlanmasına yönelik hakları garanti altına alınacak.

ÖNEMİ:

- Arap-İsrail Savaşları sona erdi.
- Bu antlaşma ile İsrail'i tanıyan ilk Arap Ülkesi Mısır oldu. Ancak imzaladığı antlaşma Mısır'ın Arap dünyasındaki yerini azalttı.

İSLAM KONFERANSI ÖRGÜTÜ (1969)

- Avustralya'lı bir Hristiyan olan Dennis Michael Rohan, 21 Ağustos 1969 tarihinde İsrail işgalindeki **Kudüs'te El Aksa'yı** kundaklamayı denedi.
- Bunun üzerine Ürdün Kralının önerisiyle Arap Devletleri'nin Dışişleri Bakanları 25 Ağustos **1969'**da bir **İslam Zirvesi** oluşturulması kararı verdiler.
- Türkiye dâhil 24 ülkenin katılımıyla 22-25 Eylülde Fas'ın Başkenti Rabat'ta bir İslam zirvesi toplandı.
- Bu zirve sonucunda İsrail'in Kudüs'ü boşaltması ve 1967 Haziran Savaşı'nda işgal ettiği Arap topraklarından çekilmesi kararı alındı.
- Zirvenin ikincisi 1974'te Pakistan'ın Lahor Kenti'nde toplandı.
- Amaç:** İslam ülkeleri arasında sosyal, kültürel, iktisadi ve bilimsel alanlarda işbirliği yaparak uluslar arası örgütlerle dayanışma sağlamaktır.
- İslam Konferansı Örgütü'nün merkezi **Cidde'**dir.

1973 PETROL BUNALIMI VE OPEC (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü)

- Dünyada petrol rezervlerinin üçte ikisini elinde bulunduran ve bu petrolü ihraç eden **12 ülkeden** oluşan konfederasyondur.
- 9-14 Eylül 1960'ta Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı anlamına gelen (**OPEC**) kurulmuştur.

- Kurucu üyeleri; Suudi Arabistan, İran, Kuveyt, Irak ve Venezuela'dır. Sonrasında Katar, Libya, Endonezya, Ekvador, Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelerde katılmıştır.
- Batılı devletler II. Dünya Savaşı'ndan sonra Ortadoğu üzerinde hâkimiyetlerini yitirmeye başlayınca petrol şirketleri aracılığıyla etkinliklerini devam ettirmek istemişlerdir.
- Arap ülkeleri 1967 İsrail Savaşı'nda isteklerine ulaşamayınca önemli bir kaynak durumunda olan petrolü batıya karşı bir baskı aracı olarak kullanmış ve bunun için **OAPEC (Petrol İhraç Eden Arap Ülkelerini)** kurmuşlardır.
- 1973'te OAPEC'in petrolü bir silah olarak kullanıp ABD ve Batılı ülkelere ambargo uygulaması üzerine petrol fiyatları kısa bir zamanda dört katına kadar çıkmıştır.
- Bu durum kısa zamanda etkisini tüm dünyada duyurmuş ve krize dönüşmüştür.
- Arapların bu tutumuna karşı Amerika 1974 Ekiminde Amerika, Kanada, Fransa hariç ortak Pazar ülkeleri, İspanya, Japonya, İsviçre, Türkiye, Avusturya, İsveç ve Norveç'in katılımı ile Milletler Arası Enerji Ajansı'nı (**İnternational Energ Agency**) kurmuştur.
- **Bu kuruluşun amacı:** işbirliği, dayanışma ve ortak planlamayı gerçekleştirmektir.

ORTA DOĞUDAKİ GELİŞMELER

IRAK

- 1958 yılında Irak'ta yapılan askeri darbe ile Monarşi yıkılarak Cumhuriyet Rejimine geçildi.
- 17 Temmuz 1968'de iktidar **Baas Partisi'**ne geçmiştir.

BAAS HAREKETİ

- Baas Partisi, 1940'da Şam'da kurulmuştur ve **yeniden doğuş** anlamına gelir.
- Arap dünyasında yeniden doğuşu gerçekleştirmeye çalışan siyasi anlayıştır.

- Partinin sloganı **birlik, özgürlük ve sosyalizm'**dir.
- Irak'ta 1968 yılında etkin olmuştur.
- Saddam Hüseyin'in başında bulunduğu Baas yanlısı bir grup Subay diğer darbeci hizipleri saf dışı bırakmıştır.
- El Bekir Devlet Başkanlığı ve Başbakanlığa getirilmiştir.
- 1972 yılında Baas Partisi, SSCB ile yaptığı Cezayir antlaşması ile Irak ile İran arasındaki Şattül-Arap su yolunun en derin yeri sınır kabul edilmiş ve iş birliğinin taahhüt edilmesi ilişkileri bir süreliğine düzeltmiştir.

İRAN VE İRAN İSLAM DEVRİMİ

- 1953 yılında Baas'ın yerine **Şah Muhammed Rıza Pehlevi** geçmiştir.
- Pehlevi'nin 1962 yılında hayata geçirmek istediği reformlara karşı başta **Ulema** olmak üzere toplumun birçok kesimi pehlevi'ye karşı muhalefeti arttırmıştır.
- Ekonomik sıkıntılar yaşayan büyük bir kesimin Ulema'nın da yönlendirmesiyle Pehlevi'ye karşı Ocak **1978** tarihinde başlattığı isyan 1979 yılı Şubat ayına kadar sürmüştür.
- Pehlevi, grevler ve gösterilerin ülkeyi ve ekonomiyi felç etmesi ile çareyi ülkeden kaçmakta bulmuştur.
- Bu gelişmeler sonucunda büyük bir halk desteği ile **Ayetullah Humeyni** İran'a geri dönmüştür.
- 1 Nisan **1979'da İran İslam Cumhuriyeti** kurulmuştur.
- 1979 yılının Aralık ayında ülke Teokratik bir Anayasaya geçmiştir.
- **Humeyni ülkenin Dini Lideri** olmuştur.

İRAN-IRAK SAVAŞI

ŞAVASIN BAŞLAMASI

- Irak'ta büyük bir Şii çoğunluğu bulunmaktaydı. Şiiilerin Humeyni tarafından kışkırtılacağını düşünen Saddam Hüseyin

İran'ın Huzistan bölgesini ele geçirme fikrini ortaya attı.

- Orta Doğuda Mısır'ın etkinliğini kaybetmesi ile oluşan otorite boşluğundan yararlanan Irak, Arap ülkelerini lideri olmak istiyordu.
- 1979 yılında İran'ın rejim değişikliğine gitmesi ile yaşadığı iç sorunlardan yararlanmak isteyen Irak Basra Körfezine hâkim olmak için harekete geçmiştir.
- İki ülke arasında anlaşmazlık konusu olan bölgelerden İran'ın askerlerini çekmeyi reddetmesi ile 22 Eylül 1980 yılında Irak ordusu sınırı geçmiş ve Basra Körfezine kadar ilerlemiştir.
- Savaş sekiz yıl sürmüş 1988 yılının Ağustos ayında yapılan ateşkes ile sonlanmıştır.
- 6 Ağustos 1988 yılında BM'nin kararı ile ateşkes gerçekleşti ve savaş sona erdi.

SAVAŞIN SONUÇLARI

- İki ülkeden de yaklaşık birer buçuk milyon insan hayatını kaybetti.
- İki ülkenin de petrol kaynakları tahrip oldu.
- İki ülkede savaş harcamaları yüzünden ekonomik krize girdi.
- İsrail, Arap ülkeleri arasındaki ayrılıktan faydalanarak bölgede daha rahat hareket etmeye başladı.
- İran'da muhalif kesim tasfiye edildi.
- Irak'ın milyonlarca dolar zarar etmesi üzerine Saddam Hüseyin zararını karşılamak amacıyla **Kuveyt' işgal etti.**
- İki ülkenin de petrol kaynaklarının tahrip olması ile petrol üretimi düşmüş, petrol fiyatları artmıştır.
- Irak, savaş boyunca kendini destekleyen devletlerden borç alarak silah satın almış fakat bu borçları ödemekte zorlanması ile 1990 yılında Kuveyt'e saldırmış oradaki petrol kuyularını ele geçirmeye çalışmıştır.
- Bu durum Irak'ı uluslar arası ilişkilerde yalnızlığı sürüklemiş ve desteksiz bırakmıştır.

YUMUŞAMA DÖNEMİNDE DÜNYADA ORTAYA ÇIKAN ÖNEMLİ GELİŞMELER

İRANGATE OLAYI

- Savaş sırasında Irak'ı destekleyen ABD'nin kendi çıkarı için İran'a da silah sattığı ortaya çıkmıştır.
- Bu olaya **İrangate Olayı** denir. İrangate olayı sonucunda Ulusal Güvenlik Konseyi üyesi Yarbay Oliver North suçlu bulunmuştur. ABD başkanı Reagan'ın suçunun olmadığı sonucuna varılmıştır.

ABD'DE İRKÇILIK KARŞITI HAREKETLER

- 1954-1968 ABD'de ırkçılığı engellemek, Siyahi halkında Beyazlar gibi eşit haklara sahip olması amacıyla **Martin Luther King, Malcolm X** gibi önderlerin yanlarına bazı siyasetçileri de alarak **Afro-Amerikan Sivil Hareketini** başlattılar.
- 1955 yılında Rosa Parks isimli siyahî bir vatandaşın Alabama'da otobüsle seyahat ederken yerini bir beyaza vermesi hareketi başlatan olay oldu.
- 1966 yılında Baptist Mezhebinin Siyahi Papazı Martin Luther King'in lokantalarda beyazlara ayrılmış kısımlara oturma eylemi başlatması ve eyaletler arası otobüslerde beyazların koltuklarına oturması ile protestolar artarak devam etti.
- Hareketin liderlerinden Malcolm X ve Martin Luther King'in suikastler sonucu öldürülmesiyle ABD'nin 125 kentinde şiddet olayları baş göstermiştir.

68 KUŞAĞI

- Milyonlarca öğrencinin 1960'da Vietnam Savaşı, Martin Luther King'in öldürülmesi Kennedy suikasti ve SSCB'nin Prag'ı işgal etmesi gibi dünyada gerginlik yaratan olayları protesto etmek için sokağa dökülmesidir.
- Öğrencilerin yaptığı bu başkaldırı hareketine 68 kuşağı denir.

- Türkiye’de 68 kuşağı **Deniz Gezmiş, Mahir Çayan, İbrahim Kaypakaya** gibi isimlerin liderliğinde gerçekleştirmiştir.

MUHTEŞEM OTUZLAR

- 1945-1975 arasında, yani 2. Dünya Savaşı’ndan sonra Dünya devletleri ekonomik kalkınmada önemli bir ivme yakalanmıştır.
- Dünya genelinde hızlı ekonomik kalkınmanın yaşandığı bu otuz yıllık döneme **muhteşem otuzlar** denilmiştir.
- 2. Dünya Savaşı’ndan sonra sanayide, **bilim ve teknoloji**deki ilerlemelerin kullanılması ile büyük bir verimlilik elde edilmiştir.
- Teknolojik aletlerin yaygın olarak kullanılmaya başlanması, **insan hayatını daha da kolaylaştırmıştır.** (çamaşır makinesi, telefon, televizyon vb.)
- Ülke ekonomilerinde büyümeye bağlı olarak talep fazlası ürünleri pazarlama ihtiyacı **reklam sektörünün** önemini artırmıştır.
- **Çin’de Mao’nun** önderliğinde **kültür devrimi** başlamış fakat devrim yüz binlerce insanın ölümüne yol açmıştır.
- 1964 yılında ilk kez tokyo olimpiyatları canlı televizyon yayını ile tüm dünyaya ulaştırılmıştır.
- Fransa’da 68 kuşağı öğrenci hareketleri başlamıştır.

BİLİM VE TEKNOLOJİ

- İlk uzay aracı olan **SUPİTNİK** 1957 yılında SSCB’nin uzaya fırlatmasının ardından bir sene sonra ABD, **Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesini (NASA)** kurarak ilk uydusunu uzaya göndermiştir.
- **VASTOK-1** Uzay aracı ile 1961 yılında Rus **Kozmonot Yuri Gagarin** ilk kez uzaya giden insan oldu.
- 1969 yılında Amerikalı **Astronot Neil Armstrong** Ay’a indi.
- 1970 yılında Bilgisayar üretildi.

- 1978 yılında üretilen **APPLE**’ın fabrikalarda kullanılmasıyla Bilgisayar Sanayi alanına girmiştir.

YUMUŞAMA DÖNEMİNDE TÜRKİYE

YUMUŞAMA DÖNEMİNDE TÜRK DİŞ POLİTİKASI

Yumuşama döneminde TÜRK dış politikasının belirlenmesinde;

- KIBRIS ve EGE SORUNLARI ,
- Ortadoğu’da ARAP-İSRAİL savaşları
- ERMENİ TERÖRÜ

etkili olmuştur.

TÜRKİYE-ABD İLİŞKİLERİ

- Kıbrıs meselesi, Türk –Amerikan münasebetlerinde önemli rol oynamıştır.
- Küba Krizine bağlı olarak Türkiye’deki ABD’ye ait Jüpiter Füzelere sokulmesi ve Türk –Yunan meselelerinde ABD’nin Yunan yanlısı politika izlemesi iki ülke arasında **güven problemine** neden olmuştur.
- Kıbrıs sorununda ABD’nin tavrını ortaya koyan **Johnson mektubu** ve 1975 -1978 yılları arasındaki **ambargo** dönemi Türk-Amerikan ilişkilerine çöküntüye yol açmıştır.

Johnson mektubunda:

- ABD’nin Türkiye’ye sağladığı askeri malzemenin bu müdahalede kullanılmasına izin verilmeyeceği belirtilmiştir.
- Bu mektubun ardından Türkiye müdahale kararından vazgeçmiştir.
- 21 Haziran 1960 yılında İsmet İnönü ABD’ye giderek Johnson ile bir görüşmede bulunmuştur.

TÜRKİYE –SSCB İLİŞKİLERİ

- 1964 yılına kadar SSCB, Türkiye'nin Kıbrıs'ı bir NATO üssü haline getirmesinden korktuğu için Kıbrıs konusunda Türkiye aleyhine bir politika izlemiş Türkiye'nin adaya müdahalesine karşı çıkmıştır.
- ABD'nin Kıbrıs meselesinden dolayı gönderdiği Johnson mektubu, Türkiye'nin SSCB ile olan ilişkilerini yeniden gözden geçirmesine neden olmuştur.
- Dışişleri Bakanı Ferudun Cemal Erkin'in 30 Ekim-6 Kasım 1964 yılında Moskova'ya yaptığı ziyaret önemli bir dönüm noktası olmuştur.
- Kıbrıs Harekâtına SSCB'nin karşı çıkması, Türk askerlerinin adadan çekilmesini istemesi, Garanti Anlaşması'nı geçersiz sayması, Kıbrıs meselesinin Milletlerarası bir konferansta ele alınmasını istemesi Türk-SSCB ilişkilerinde tekrar soğukluğa yol açmıştır.

TÜRKİYE VE ORTA DOĞU İLİŞKİLERİ

- Türkiye'nin Orta Doğu Devletleri ile siyasi çatışmalardan dolayı 1955-1959 arası dönemde ilişkileri pek sıcak olmamıştır.
- Kıbrıs meselesinden dolayı Türkiye, Orta Doğu Devletleri ile ilişkilerinin iyi olmasına önem vermiştir. Bu amaçla Türkiye 1967 Arap-İsrail savaşlarında Arap devletlerini destekleyerek Amerikan üslerinin Araplara karşı kullanılmasını engellemiştir.
- 1969 yılında kurulan İslam Konferansı Örgütü'ne üye olmuş Arap ve Orta Doğu Devletleri ile ilişkilerini güçlendirmiştir.
- 1973 petrol krizi ile beraber yükselen petrol fiyatları Türkiye'nin Arap ülkeleri ile ilişkilerini güçlendirmeye ihtiyaç duymuş özellikle bu ülkelerle ihracat yapılması için girişimler artmıştır.
- Araplarla olan münasebetinden dolayı onların reddetmiş olduğu Camp David antlaşması Türkiye tarafından da reddedilmiştir.

TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ

Türk Yunan ilişkileri **1974 öncesinde;**

- **Kıbrıs Sorunu** ekseninde devam etmiştir.

1974'ten sonra ise;

- Ege Adaları ve 12 Ada'nın silahlandırılması,
- Kıta sahanlığı,
- Karasuları Meselesi,
- Ege' Denizi üzerindeki hava kontrol sahası(Fır hattı)
- Batı Trakya Türkleri üzerinde yoğunlaştı.

KIBRIS MESELESİ

- II. Dünya Savaşı'nın bitmesinin ardından İtalya'nın on iki adayı Yunanistan'a vermesi Kıbrıs meselesinin tekrar ortaya çıkmasına neden olmuştur.
- Kıbrıs'taki Rumlar İngiliz yönetimi altındayken (**ENOSİS**) doğrultusunda faaliyetlerde bulunmuşlardır.

ENOSİS: Kıbrıs Adası'nı Yunanistan'a katma idealidir. **Megali İdea**'nın bir parçasıdır.

- 1951 yılında Yunanistan Kıbrıs'ın kendisine verilmesi için İngiltere'ye resmen başvururda bulunmuştur.
- Bu girişim İngiltere tarafından olumsuz karşılanmıştır.
- Bunun üzerine Yunanistan 1954 yılında Kıbrıs sorununu BM'ye taşıyarak bu meseleyi uluslar arası bir konu haline getirmiştir.
- Yunanistan Kıbrıs'ta self determinasyon ilkesinin uygulanmasını istemiş ancak BM tarafından reddedilmiştir.
- Yunanistan'ın isteklerinin BM tarafından reddedilmesi üzerine Rumlar Kıbrıs'ta **EOKA** yer altı örgütünü kurarak önce İngilizler, sonra da Türklere yönelik **tedhiş hareketlerine** başlamıştır.
- Bu eylemler karşısında Kıbrıs Türkleri **KATAK** (Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu) denilen bir teşkilat oluşturdu. Enosise karşı mücadele ettiler.

DİKKAT:6-7 EYLÜL OLAYLARI: 1955'te Kıbrıs meselesi için Londra Konferansı toplandı. Konferans devam ederken, Ekspres gazetesi "Atatürk'ün Selanik'te doğduğu eve bomba atıldı." Haberini yayınladı. Bunun üzerine İstanbul'da halk sokağa döküldü. Protestolar sırasında bazı olaylar yaşandı. İstanbul, Ankara ve İzmir'de 6 ay sıkıyönetim ilan edildi.

- Kıbrıs sorununu çözmek için Türkiye ve Yunanistan başbakanları **Zürih**'te bir araya gelmiştir.
- 11 Şubat 1958 yılında **Kıbrıs'ta bağımsız bir Cumhuriyet** kurulması kararı alınarak **Zürih Antlaşması** yapılmıştır.
- Daha sonra Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Londra'da Kıbrıs meselesini ele almışlardır.
- Londra'da yapılan toplantı sonrasında Zürich Antlaşması esas alınarak Bağımsız bir Kıbrıs Devleti'nin kurulmasına karar verilmiştir.
- 16 Ağustos 1960'ta Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edildi.
- Kıbrıs'ta sağlanan barış ortamı uzun sürmemiştir.
- Yunanistan'ın desteklediği EOKA, Türklere karşı tedhiş hareketlerine devam etmiştir.
- Kıbrıs Türkleri bu duruma 1955'te kurulan **Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)** vasıtası ile karşı koymaya çalışmıştır.
- 1963 yılında **Makarios**, Türk toplumu lideri **Fazıl Küçük**'e Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'ye Anayasa değişikliği önerisinde bulunmuştur. Türkiye öneriyi reddetmiş böylece iki tolum arasında gerginlik artmıştır.
- **Akritas** adı verdikleri bir plana göre hareket eden Rum çeteleri, 1963'te saldırıya geçti. Türk köylerini tahrip ederek 25 bin Türk'ü göçe zorlamıştır.
- 24 Aralık'ta **Kanlı Noel** denilen 24 Türk'ün şehit edildiği olay üzerine Türk savaş uçakları Lefkoşa üzerinde ilk uyarı uçuşunu yapmıştır.
- 1964 yılında Yunanistan'ın adaya daha çok asker ve silah göndermesi endişelere yol

açmış BM Güvenlik Konseyi, Barış Gücü kurulması kararı almıştır.

- Barış gücü duyurulmadan önce Rum çetelerinin saldırıya geçmesi Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale kararı almasına neden olmuştur.
- **ABD başkanı Johnson** Türkiye'nin bu kararı uygulamasını istemediği için yazdığı mektupla Türkiye'yi vazgeçirmeye çalışmıştır.
- Mektuptan sonra yapılan diplomatik temaslar sonucunda Türkiye müdahale kararını bir süreliğine askıya almıştır.
- BM Barış Gücünün Rum çetelerini engelleyememesi üzerine 8-9 Ağustos 1964'te Türk hava kuvvetlerine bağlı savaş uçakları Rum mevzilerini bombalamıştır.
- 1968 yılından sonra başlayan Kıbrıs görüşmelerinde Rumlar Türklerin haklarını görmezden gelmişler; Türkleri azınlık statüsünde yaşatma politikasına 1974'e kadar devam etmişlerdir.
- 1974 yılında Türk-Yunan ilişkilerinde kıta sahanlığı sorunu ile yeni bir dönem başlamıştır.
- Türkiye'nin **Çandarlı** isimli araştırma gemisi 1974 yılının Mayıs ayında Ege denizinin milletlerarası sularında Türkiye'ye göre kenti kıta sahanlığı içinde petrol araştırmalarına başlamıştır.
- Bu durum üzerine Yunanistan Türkiye'nin Yunanistan kıta sahanlığı içerisinde araştırma yaptığını ortaya sürmüştür.

I. Kıbrıs Barış Harekâtı (Ayşe Tatile Çıktı):

- Adayı ilhak etmek isteyen Yunanistan amacına ulaşmada engel olarak gördüğü Kıbrıs Rum Lideri Makarios'u , **Nicos Sampson**'un düzenlediği darbe ile düşürmüştür.
- Türkiye, Sampson darbesini anayasa düzeninin yıkılması, gayrimeşru bir idarenin kurulması ve Kıbrıs için yapılan

- antlaşmaların ihlali saymış ve yeni idareyi tanımadığını bildirmiştir.
- İngiltere’de aynı şekilde yeni yönetimi tanımadığını bildirmiştir.
 - Garanti Antlaşmasının dördüncü maddesinin verdiği yetkiyle Türkiye, İngiltere’yi de yanına alarak Kıbrıs’a müdahale etmeye karar vermiştir.
 - 17 Temmuz’da Başbakan Bülent Ecevit, İngiltere ile temas etmek üzere Londra’ya gitmiştir. Fakat umduğunu bulamamıştır. İngiltere müdahaleye yanaşmamıştır.
 - Başbakan Ecevit’in tek başına Türkiye’nin müdahalesinden söz etmesine rağmen İngilizler buna ihtimal vermemişlerdir.
 - **20 Temmuz 1974** yılı sabahı Türk silahlı kuvvetleri Türk jetlerinin havadan himayesinde **Girne Bölgesinden Kıbrıs’a ayak basmaya başlamıştır.**
 - Amerika’nın Türkiye ve Yunanistan nezdindeki faaliyetleri neticesi ve Kıbrıs’taki çıkarmanın askeri durumu nedeni ile Türkiye, Güvenlik Konseyinin 353 sayılı kararını kabul ederek **22 Temmuz 1974**’te saat 17.00’den itibaren ateş kesmiştir.
 - 23 Temmuz 1974’te Yunan hükümeti istifa etmiştir. Eski başkanlardan Constantin Karamanlis millî birlik hükümetini kurmak için Atina’ya davet edilmiştir.
 - Kıbrıs’ta Anayasa düzenine geçmek amacıyla yapılan ikinci toplantıda, Türk tarafı coğrafi esasa dayalı federatif sistemi teklif etmiştir.
 - 8 Ağustos’ta ikinci Cenevre Konferansı başlamış 14 Ağustos’ta hiçbir netice alamadan dağılmıştır.

II. Kıbrıs Barış Harekâtı: Cenevre Konferansı’ndan hiçbir sonuç çıkmayınca 14 Ağustos günü Türk silahlı kuvvetleri ikinci Kıbrıs harekâtına başlamıştır. İkinci Kıbrıs harekâtı 16 Ağustos 1974 akşamı saat 19.00’den itibaren Türkiye’nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin aynı günlü ve 360 sayılı kararına uyarak ateşkesi kabul etmesiyle sona ermiştir.

- 13 Şubat 1975’te **Rauf Denktaş**’ın liderliğinde **Kıbrıs Türk Federe Devleti** kurulmuştur.
- Rauf Denktaş’ın teklifi üzerine 27 Ocak 1977 yılında Denktaş-Makaros zirve toplantısı yapılmıştır.
- Bu toplantı ardından 12 Şubat 1977’de ikinci bir zirve toplantısı daha yapılmıştır.
- İkinci zirve de BM Genel sekreteri de yer almış 12 Şubat 1977’de Denktaş ile Makarios arasında 4. maddelik bir antlaşma imzalanmıştır.
- 1980 yılına kadar yapılan görüşmelerde Türklerin adadaki siyasi varlığı Rumlar tarafında kabul edilmediği için sonuç alınamamıştır.
- BM Genel Kurul 13 Mayıs 1983’te Kıbrıs Rumlarını Kıbrıs hükümeti olarak tanıma kararı vermiştir.
- **15 Kasım 1983**’te bu gelişmeler üzerine Türk toplumu **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti**’ni kurmuştur.

EGE ADALARININ SİLAHLANDIRILMASI

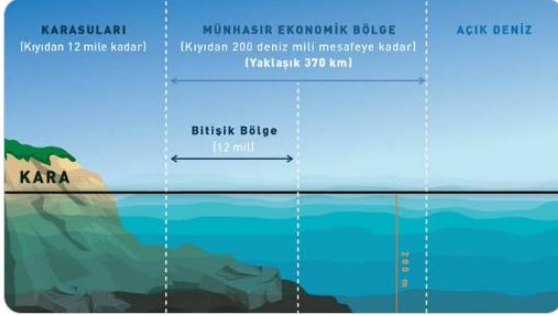
- Lozan Barış Antlaşması’nda Türkiye, Ege Adalarının silahlandırılmaması şartıyla bu adaların Yunanistan’da kalmasını kabul etmişti.
- Ancak Yunanistan, hem Ege adalarını, hem de 1947’de İtalya’dan aldığı **Meis ve Oniki Ada’yı** gizlice silahlandırmaya başladı.
- Türkiye bu konuyla ilgili farklı zamanlarda Yunanistan’a nota verdi.
- Yunanistan 1974’den itibaren Ege Adalarını açıkça silahlandırmaya başlamış; Ege Adalarını NATO tatbikatları kapsamına alarak da meşrulaştırmaya çalışmıştır.
- Sorun günümüzde de devam etmektedir.

KITA SAHANLIĞI MESELESİ

Kıta sahanlığı: Karaların **deniz altında devam eden uzantısıdır.** Hukuki olarak, karasularının ötesinde başlayıp belirli bir uzaklık ve derinliğe kadar giden **deniz tabanıdır.**

Bilgi - Kıta Sahanelığı Sorunu: Ege'de Türkiye ve Yunanistan'a ait kıta sahanlığının sınırları henüz belirlenmemiştir. Şu anda ne Türkiye ne de Yunanistan Ege'de 6 deniz mili mesafesindeki kara sularınının ötesinde, sınırlanılmış bir deniz yetki alanına sahip değildir.

- Kıta sahanlığı meselesi, Yunanistan Ege Denizi'nde kendisine göre kıta sahanlığı belirleyip petrol aramaya başlayınca ortaya çıkmıştır.
- Bunun üzerine Türkiye Ege Denizi'nin açık deniz sularında ve Türkiye kıta sahanlığında **TPOA**'ya (Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı) petrol arama ruhsatı vermiştir.
- "Sismik 1" adlı Türk gemisi bölgede petrol aramıştır.
- Sorun Birleşmiş Milletler'e ve Adalet Divanı'na yansımıştır.
- Görüşmeler sonucunda **Bern Deklarasyonu** imzalanmış, taraflar Ege Denizindeki kıta sahanlığı ile ilgili hiçbir faaliyette bulunmamayı kabul etmiştir.
- Ancak günümüze kadar herhangi bir çözüm bulunamamıştır. Bildiğiniz üzere aynı sorun günümüzde de Akdeniz'de devam etmektedir.

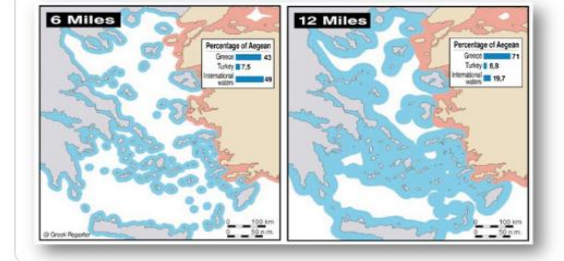
KARASULARININ 12 MİLE ÇIKARILMASI SORUNU

Karasuları: Denize kıyısı olan devletin tam deniz egemenliğine sahip olduğu denizalanı demektir. O egemenlik, aynı zamanda karaların üzerindeki **hava sahasını** ve suların altındaki **kıta sahanlığını** da kapsar. Dolayısıyla bu meselelerin hepsi birbiriyle alakalıdır.

- Uluslararası hukuka göre karasuları 12 mildir. Ancak Ege adalarının bazıları Türkiye'ye çok yakındır.

- Bu yüzden Lozan Antlaşması'nda karasuları 3 mil olarak taraflarca kabul edilmiştir.

Egede Kara Suları Meselesi: Yunanistan kara sularını tek taraflı olarak 12 mile çıkarmak istiyor. Bu karar Ege Denizi'ndeki çıkar dengesini Türkiye'nin aleyhine orantısız bir şekilde değiştirecektir. Bu olursa Türkiye'nin kara suları Ege Denizi'nde %10'un altına düşmektedir.

- Lozan Antlaşması'nda kabul etmesine rağmen Yunanistan karasularını önce 6 mile, ardından da 12 mile çıkarmaya çalışmaktadır.
- Türkiye'nin bunu kabul etmesi halinde Ege Denizi'nin tamamı Yunanistan karasuyu haline gelecek ve Türkiye Yunanistan'dan izinsiz Ege Denizi'ne gemi bile çıkaramayacaktır.
- Bu yüzden Yunanistan'ın çabasına rağmen Türkiye kesinlikle bu konuda geri adım atmamıştır.

HAVA SAHASI YÜKSEKLİĞİ VE FIR HATTI PROBLEMİ

- Yine karasuları problemine bağlı olarak ortaya çıkan bir diğer konudur.
- Yunanistan Ege adalarının karasularını 12 mile çıkararak milli hava sahasını da 12 mil yüksekliğe ulaştırdığını ilan etmiştir.
- Türkiye ise bu ikisini de kabul etmeyerek bunun bir savaş nedeni olacağını açıklamıştır.
- Bu yüzden Yunanistan bu konuda da herhangi bir adım atmamıştır.

BATI TRAKYA TÜRKLERİ SORUNU

- 1965'de Yunan hükümeti, Batı Trakya Türklerinin mallarına el koydu.
- 1968'de ise Yunan Anayasasına eklenen bir madde ile Hıristiyan olmayanların memur olmaları yasaklandı.

- Daha sonra sivil toplum örgütlerinde, Türk okullarında yer alan Türk ifadesi çıkarıldı.
- Türkçe yer isimleri yasaklandı.
- Türkçe şarkılar, filmler yasaklandı. Türkçe yayın yapan radyolar kapatıldı.
- 1974 Kıbrıs Barış Harekâtının intikamını almak isteyen Yunanlılar, Batı Trakya'da Türk köylerini kuşatıp esnaflara ait dükkan ve malları yağmaladılar.
- Türk gençleri toplama kamplarına götürüldü.
- Türklere ait 3280 dönüm toprak kamulaştırılarak Türklerin elinden alındı.

ERMENİ TERÖRÜ (ASALA)

- Ermeni meselesi, Lozan Antlaşması'ndan sonra uykuya yatmıştı. Ancak 1960'lardan itibaren tekrar uyandırıldı.
- 1975'te Lübnan'da **Asala (Ermeni Gizli Ordusu)** isimli bir örgüt kuruldu. Asala'nın kurucusu ve lideri Agop Agopyan kod adlı Lübnan Ermenilerinden bir teröristti.

ASALA ÖRGÜTÜNÜN AMAÇLARI

- 1915 yılında Türkiye'de yapıldığını iddia ettikleri sözde Ermeni soykırımını Türklerin itiraf etmesini sağlamak.
- Sözde soykırım nedeni ile Türkiye'yi tazminat ödemeye zorlamak
- Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerini Türklerin işgal ettiğini söyleyerek toprakların yasal sahiplerine yani Ermenilere iadesini sağlamak.
- Bu topraklar üzerinde Ermeni devleti kurmak.
- Bu toprakları Ermenistan Cumhuriyetine bağlı bir Cumhuriyet haline getirmektir.

NOT: Bu amaçlar **4 TE PLANI** olarak bilinir. Ermenilerin Türkiye'ye yönelik faaliyetleri 4t planı çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu plana göre:

1.T: TANITMA: Tüm dünyanın dikkati Ermeni meselesine çekilecek. Asala'nın faaliyetleri bu kapsamda değerlendirilebilir.

2.T: TANINMA: Dünya'ya ve Türkiye'ye "Türkler Ermenileri katletmiştir." iddiasını kabul ettirmek vardır. Günümüzde Ermeniler yoğun biçimde bunun için çaba sarf ediyor.

3.T: TAZMİNAT: Ermeni soykırımı iddialarını kabul ettiğimiz takdirde bizden soykırımın tazminatını isteyecekler.

4.T: TOPRAK: İsteyecekleri tazminat Ermeni yurdu olduğunu iddia ettikleri Doğu Anadolu olacak.

- Ermeniler ilk eylemini **dünya kiliseler birliğine** yaptığı bir bombalı saldırıyla başlatmıştır.
- 1973 yılında Los Angeles'ta baş konsolos Mehmet Baydar ve yardımcısı Bahadır Demir bir Ermeni terörist tarafında katledildi. Bu katliam Ermeni iddialarının dünya kamuoyuna duyurulması için yeni bir yöntemin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.
- **Asala kurulduktan sonra** ise; Terör eylemleri daha çok Avrupa'daki Türk Diplomatik Temsilcilerine karşı gerçekleştirmiştir.
- **Asala tarafından gerçekleştirilen ilk terör eylemi** 1975'de Türkiye'nin **Avusturya** büyükelçisi **Danış Tunagil'in** şehit edilmesi oldu.
- Bu suikastten iki gün sonra Türkiye'nin **Paris** büyükelçisi **İsmail Erez** ve makam şoförü Talip Şener Asala tarafından katledildi.
- Asala bu süreçte 42 Türk diplomatını şehit etti. 4 yabancı hayatını kaybederken 15 Türk ve 66 yabancı uyruklu kişide yaralandı.
- 1979 yılından itibaren Ermeni terörü Türkiye'deki iç huzursuzluğu arttırmış ve büyük bir artış göstermiştir.
- Bu süreç içerisinde Ermeni teröristler toplam 110 terör olayı gerçekleştirdi.
- **1983** yılında örgüt dağılmaya başlamış zamanla iç çekişmeler ve anlaşmazlıklar ortaya çıkmış kuruculardan Agop Agopyan

öldürülmüştür. Ermeni halkından da yeterli destek göremeyip tarih sahnesinden çekilmiştir.

DİKKAT: Asala'nın eylemlerinin sona ermesi, PKK'nın Türkiye'deki eylemlerinin başlangıcına denk gelmektedir. Bu da aralarındaki bağlantıyı gözler önüne serer.

YUMUŞAMA DÖNEMİ'NDE TÜRKİYE'DE MEYDANA GELEN ÖNEMLİ GELİŞMELER

SİYASİ GELİŞMELER

- Kurucu meclisin çalışmalarına başlamasıyla 12 Ocak 1961 yılında **Milli Birlik Komitesi** siyasi partilerin kurulmasına izin vermiştir. Ancak mahkeme kararı ile kapatılmış olan Demokrat Partinin lehine propaganda yapılması yasaklanmıştır.
- Ragıp Gümüşpala başkanlığında Adalet partisi(AP), Ekrem Alican başkanlığında Yeni Türkiye partisi (YTP) ve Kemal Türkler ve Rıza Kuas önderliğinde Türkiye İşçi Partisi (TİP) 11 Şubatta kurulmuştur.
- 27 Mayıs 1961 yılında yeni anayasaya yapılan referandumla %60.4 oy alarak kabul edildi.
- 15 Ekim 1961 yılında yapılan seçimlerde Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi, Yeni Türkiye Partisi ve Adalet Partisi oyların %62 sini alarak 277 milletvekili çıkarmışlardır Cumhuriyet Partisi ise 173 milletvekili çıkarmıştır.
- 12. dönem TBMM toplanmış ve askeri rejim 25 Ekim 1961 yılında sona ermiştir.
- 26 Ekim 1961 yılında yapılan seçimlerde **Cemal Gürsel Cumhurbaşkanı** seçilmiştir.
- CHP lideri İsmet İnönü seçimlerden sonra Cumhurbaşkanı tarafından görevlendirilmiş AP ile anlaşarak Türkiye Cumhuriyetinin ilk **koalisyon hükümetini** kurmuştur.
- 1962 yılında siyasi çekişmeler nedeniyle koalisyon dağılmıştır.

- CHP-AP koalisyon hükümeti yerine AP dışındaki meclisteki tüm partilerin katılmasıyla yeni bir koalisyon hükümeti kurulmuştur.
- 1965 seçimlerini Adalet Partisi kazanmış **Süleyman Demirel**'in başkanlığı başlamıştır.
- 1961 Anayasasının da getirmiş olduğu özgürlükçü düşüncelerinde etkisi ile siyasi fikir ve hareketler toplum arasında daha fazla etkili oldu.
- **1968** yılında senato yenileme seçimlerinde Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partililer arasında çıkan çatışmalarda çok sayıda insanın hayatını kaybetmesi, üniversite olaylarının ve genel grevlerin artması, 68 hareketinin Türkiye'de etkili olması, ODTÜ'de ABD büyük elçisinin arabasının yakılması, 1970 yılında işçi yürüyüşü sırasında bir işçi, bir polis ve bir esnafın hayatını kaybetmesi ile İstanbul ve Kocaeli de sıkıyönetim ilan edildi.

12 MART MUHTIRASI 1971

- Yukarıda bahsi geçen olaylar, Türk Silahlı Kuvvetleri'nde huzursuzluğa yol açmıştı.
- 12 Mart günü Genelkurmay Başkanı **Memduh Tağmaç** ve kuvvet komutanlarının imzasıyla cumhurbaşkanına, senato ve meclis başkanlarına Türk silahlı kuvvetleri tarafından muhtıra gönderildi.
- Muhtıranın radyoda okunarak halka duyurulmasından sonra **Süleyman Demirel hükümeti istifa etti.**
- Yerine **Nihat Erim** hükümeti kuruldu.

12 EYLÜL ASKERİ DARBESİ

MÜDAHALE GEREKÇELERİ

- 1979 ve 1980 yıllarında çok sayıda siyasi amaçlı faili meçhul cinayetlerin gerçekleşmesi.
- İşsizlik ve ekonomik sıkıntıların giderek artması.

- TBMM tarafından yeni bir cumhurbaşkanı seçilememesi.
- Konya'da şeriat içerikli Kudüs Mitingi'nin yapılması.
- Sağ-Sol gerginliği yüzünden toplumsal şiddet olaylarının yoğunlaşması.

GELİŞME

- 12 Eylül 1980 günü Genel Kurmay Başkanı **Kenan Evren** liderliğindeki ordu, yönetime el koymuştur.
- Süleyman Demirel'in başbakan olduğu hükümet görevden alınmış, TBMM dağıtılmıştır.
- 1961 anayasası kaldırılmış Türkiye siyasetinin yeniden oluşturulduğu askeri bir dönem başlamıştır.

DARBE SONUCUNDA

- Partilerin tamamı kapatılmıştır.
- 14 bin kişi vatandaşlıktan çıkarılmış ve 650 bin kişi gözaltına alınmıştır.
- 23.700 derneğin çalışmaları durdurulmuştur.
- 230 bin kişi sıkıyönetim mahkemelerinde yargılandı ve 517 kişi idama çarptırıldı.
- 927 yayın 189 film yasaklandı.
- 30 bin kişi siyasi mülteci olarak yurt dışına çıkarıldı.
- Ceza evlerindeki kötü muamele sonucu 299 kişi yaşamını yitirdi.

1982 ANAYASASI

- 18 Ekim 1982 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
- 7 Kasım 1982 tarihinde halk oylaması yapılmış oylamaya katılan %91,3 oranında seçmenin %82.7 si evet oyu kullanırken %8.6 si hayır oyu kullanmıştır.

Anayasada tanımlanan devlet şu şekildedir;

- Türkiye Cumhuriyeti, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.
- Devletin şeklini, dilini, başkentini ve rejimin temel özelliklerini belirleyen ilk üç madde dördüncü maddede de belirtildiği üzere

değiştirilemez, değiştirilmesi teklif dahi edilemez.

- Egemenlik, TBMM bünyesinde vücut bulur ve kayıtsız şartsız milletindir.
- Yama, yürütme ve yargı tamamen birbirinden kesin olmasa da ayrılmıştır.
- Yasama yetkisi Türk milleti adına TBMM'nidir ve bu yetki devredilemez.
- Yürütme yetkisi devletin başı olan cumhurbaşkanı, başbakan ve bakanlar kuruluna verilmiştir.
- Yargı yetkisi Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.

SİYASİ PARTİLERİN KURULMASI

- 1983 genel seçimine kadar Kenan Evren ve Kuvvet Komutanları tarafından oluşturulan askeri yönetim, **Milli Güvenlik Konseyi** adı altında Türkiye'ye ilişkin tüm kritik kararları almıştır.
- 24 Nisan 1983 yılında yeni siyasi partiler kanunu kabul edilmiş ve bu kanunun kabulünden sonra kapatılan eski siyasi partilerin seçimlere girmeleri engellenmiştir.

1983 SEÇİMLERİ

- 6 Kasım 1983 tarihinde gerçekleşmiş olan genel seçime eski siyasi partilerin hiç biri katılamamıştır.
- Sadece Milli Güvenlik Partisinin izin verdiği üç parti seçimlere katılabilmştir.
- Bunlar: **Anavatan Partisi, Halkçı Parti ve Milliyetçi Demokrasi Partisi'dir.**
- Seçimleri Anavatan Partisi kazanmıştır Halkçı parti ikinci olurken Milliyetçi Demokrasi Partisi üçüncü sırada yer almıştır.
- Yapılan seçimlerden sonra milletvekillerinin parti değiştirmeleri ile Doğruyol Partisi ile Sosyal Demokrasi Partisi de meclise girmiştir.

- Seçimlerden istenilen sonucun alınamaması üzerine Milliyetçi Demokrasi Partisi kendisini fesih etmiştir.
- Halkçı parti ise Sosyal Demokrasi Partisi ile birleşerek Sosyal Demokrat Halkçı Partisini kurmuştur.
- 1983'te yapılan genel seçimleri **Turgut Özal'ın** genel başkanlığını yaptığı **ANAP PARTİSİ** kazandı.
- Özal, başarısını 1987 seçimlerinde de devam ettirdi.
- 1989'da ise **Türkiye'nin 8. Cumhurbaşkanı oldu.**

EKONOMİK GELİŞMELER

- 1960 yılından itibaren planlı kalkınmayı hedef alan bir ekonomi modeli benimsenmiştir. Planların hazırlanması ve hükümete danışmanlık yapması amacıyla **Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)** kuruldu.
- 1970'lerden itibaren enflasyonun yükselmesi ve alınan dış borçların ödenememesi, siyasi iktidarsızlıkların yaşanması, petrol krizi, Amerikan ambargosu ve yurt dışında yaşayan işçilerden gelen döviz miktarının azalması ekonomik gerilemeye neden olmuştur.
- Birçok tüketim malı karaborsaya düştü, Türk lirası değerini kaybetti bu durum üzerine **serbest piyasa ekonomisine** geçiş sağlamak amacıyla **24 Ocak kararları** ilan edildi.
- Bu kararlar ile ihracata yönelik sanayileşme anlayışına geçildi.
- Yüksek oranda zamlara, kamu harcamalarında tasarrufa, sıkı bir mali disipline ve alt yapı çalışmalarının durdurulmasına yol açtı.
- Geleneksel Türk iktisat anlayışını değiştiren bu kararlar, döviz kuru politikası, yurt içi fiyat politikası ve kurumsal reformlar alanlarında değişikliklere yol açtı.
- **1980 askeri darbesinden sonra** Türkiye ekonomisinde **dışa dönük sanayileşme** ve

liberalleşme politikaları artarak devam etti. Bu döneme **Turgut Özal** damgasını vurdu.

Turgut Özal döneminde ekonomiyi liberalleştirmek ve dünyaya açarak daha hızlı kalkınmak amacıyla şunlar yapılmıştır:

- Türk lirasının serbestliği,
- IMF istikrar programları,
- İhracatı teşvik politikaları
- Kitlerin özelleştirilmesine

ÖZELLEŞTİRME

- Devlete ait malların satılarak özel şirketlere ve kişilere devredilmesidir.
- 1980'e kadar KİT'ler özelleştirmekten ziyade yeniden düzenlenmiş ve büyümeye devam etmişlerdir.
- Anavatan Partisi Dönemi'nde 28 Mayıs 1986'da özelleştirmenin sınırlarını, kapsamını, yürütülmesini belirleyen kanun yürürlüğe girdi. **Ülkemizde özelleştirmenin başlangıcı bu kanundur.**
- **İlk özelleştirme**, Sümerbank'ın yarım kalmış İğdır Pamuk Dokuma Tesislerinin satış oldu.

IMF İLE İLİŞKİLER

- Türkiye'de IMF (Uluslararası Para Fonu) ile ilk ilişkiler 1958'de Demokrat Parti döneminde başladı. Bu tarihte IMF'den ilk dış borç alındı.
- 1960-70 80 ve 90'lı yıllar boyunca IMF ile ilişkilerde sürekli devam etti.

KDV UYGULAMASI

- Turgut Özal'ın başbakanlığı döneminde vergi politikasında pek çok değişiklik ve reform yapıldı.
- Bunlardan en önemlisi Katma Değer Vergisinin (KDV) kabul edilmesi, vergi sayısında azaltmaya gidilmesi ve vergi iadesi sisteminin getirilmesidir.

SOSYO-KÜLTÜREL GELİŞMELER**İÇ GÖÇ**

- 1960 öncesinde yapılan iç göçler köylerden çıkıp aynı il içindeki şehir merkezlerine doğru gerçekleşirken 1960-90 arası dönemde İstanbul şehrine yoğunlaşmıştır.

1960'dan sonra yapılan iç göçün sebepleri:

- Tarım sektöründe makineleşme arttı ve ekilebilen topraklar son sınırına ulaştı. Böylece tarım sektöründe işsizlik arttı.
- Kentlerde sürekli artan çalışılan istihdam alanları,
- Sanayi kuruluşları büyük kentlerde yoğunlaşmaktaydı.
- Kırsal alanlarda sağlık, ulaşım, eğitim ve beslenme imkânları yetersizdi.
- Ülkede gelişen sosyal ve siyasi olaylar,
- Doğa olayları,
- Ailevi durumlar,
- Filmler, gazete ve dergilerde gösterilen renkli şehir hayatı

Köyden kente yapılan göçlerin sonuçları:

- En önemli sonuç **gecekondulaşmadır**.
- Şehirlerde artan işsizlik,
- Trafik ve ulaşım sorunları,
- Çevre kirliliği
- Kamusal alanların yağmalanması,
- Stres, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı
- Suç oranının artması
- Geleneksel Türk ailesinin yapısında meydana gelen değişiklikler vardır.

DIŞ GÖÇ

- Türkiye'den **gönüllü ilk dış göç 1958** yılında az sayıda **işçinin Federal Almanya'ya** gitmesi ile başlamıştır.
- 1961'de hükümetler arasında **İşgücü Anlaşması** imzalandı. Bundan sonra ise Almanya'ya işçi göçü artarak sürmüştür.

NOT: Almanya, II. Dünya Savaşı'nda çalışan nüfusunun büyük kısmını kaybetmişti. Savaştan

sonra başlayan hızlı sanayileşme sırasında artan işgücü ihtiyacını, Türkiye ve Doğu Avrupa ülkelerinden karşılamaya çalıştı.

DİKKAT: Böylece **Gurbetçi** kavramı doğdu. **"Almanya, Acı vatan"** bu döneme damga vuran filmlerden biri oldu. Çoğu Türkiye'de bir şehir görmeden doğrudan köylerinden yabancı bir ülkeye giden bu insanlar büyük bir kültür şoku yaşadı.

TRT

- Türk televizyon yayıncılığı 1952'de, İstanbul Teknik Üniversitesi stüdyolarında başladı.
- 1964'de TRT'nin kurulması ile kurumsal bir yapıya kavuştu.
- Böylece Türkiye'de ve dünyada gelişmeler daha geniş kitlelere ulaşabildi.
- 1974'de yayına başlayan TRT, 1981 yılında kısmi olarak, 84 yılında ise tamamen renkli yayına geçti.

SİNEMA

- 1960'larda Türk sinemasında toplumsal konuların ele alındığı filmler yapılmıştır.
- **"Susuz Yaz"** filmi (Metin Erksan)1963 Berlin Film Festivali'nde **altın ayı ödülünü** aldı.
- 1964'de **Antalya Film Festivali**,1969'da **Altın Koza Film Festivali** yapılmaya başlandı.
- Bu dönemde, Cüneyt Arkın'ın oynadığı Malkoçoğlu, Kara Murat; Ertem Eğilmez'in "Hababam Sınıfı" film serisi toplum tarafından beğeniyle izlendi.

MÜZİK

- 1960'lardan sonra **Anadolu rock, pop, arabesk** gibi müzik türleri toplum tarafından tanınmaya başladı.
- Bu yıllarda yerli beste ve düzenlemeler yapıldığı gibi yabancı şarkıların Türkçe sözleri ile orijinal şekli ile çalındığı **aranjman** türü müzikler doğdu.